

‘Vrouwen en meiden laatst’

Pleidooi voor een gender-specifiek beleid
bij de inrichting van de openbare ruimte

w h i t e p a p e r

speel
projecten **Gode**

‘Vrouwen en meiden laatst’

Het zou vanzelfsprekend moeten zijn: speel-, sport- en ontmoetingsplekken voor meiden én jongens in de openbare ruimte. Man en vrouw, jong en oud, zouden zich in het stedelijk weefsel moeten kunnen herkennen. Maar niets is minder waar; het straatbeeld heeft nog steeds een erg masculien karakter. Goede Speelprojecten biedt voor stedenbouwkundigen, ontwerpers, beleidsmakers een exclusieve toenadering in de relatie stad en gender.

In deze whitepaper wordt het onderwerp uiteengezet in de volgende kaders:

	pagina
1. Samenleving en stedelijk ontwerp	1
2. Gender en stedelijk ontwerp	3
3. Vrouwen ervaren de stad anders	4
4. Jongeren in de openbare ruimte	6
5. Vrouwen en meiden laatst	8
6. ‘Dynamisch kletsen’ en vooral niet voetballen!	10
7. Girlzzz Exclusive Place	12
8. Motorikpark	13
9. Literatuurlijst	15
10. Over Goede Speelprojecten	16

Auteur: At van Steijn, Goede Speelprojecten

1. Samenleving en stedelijk ontwerp

Overdag zien we op allerlei plekken kinderen spelen, meisjes en vrouwen fietsen en flaneren, of zitten op een bankje. Gaandeweg de middag en avond wordt het straatbeeld overgenomen door groepjes jongens en jonge mannen: skaters, pannavoetballers, jongeren op scooters enz. De openbare ruimte en haar leefbaarheid zou biseksueel moeten zijn maar is dat niet. De vraag is natuurlijk: hoe komt dat?

Een nadere beschouwing van de essentie van stedelijk ontwerp helpt bij het ontrafelen van de nauwe relatie tussen enerzijds de fysieke, zichtbare kwaliteit van openbare ruimte en anderzijds de typen sociale relaties en menselijke activiteiten die plaatsvinden op deze plekken. Carmona (2003), Greed (1998) en Moughtin (1992) zien stedelijk ontwerp bijvoorbeeld als de kunst van het verbeteren van plekken voor mensen een proces dat zich bezighoudt met de fysiekrumtelijke vorming van steden gericht op het creëren van een stedelijke omgeving die voldoet aan de behoeften en ambities van de samenleving. Stedelijk ontwerp is veel meer dan 'grote architectuur'. Meer dan een link tussen deze architectuur en de stedelijke planning die daaraan vooraf ging. Het vereist betrokkenheid bij het volledige ruimtelijke complex in het planningsveld en bij kwaliteit van het publieke domein in alle dimensies.

*Hoe meer mensen de ruimte gebruiken,
hoe succesvoller het ontwerp is*

Twee domeinen

In dit opzicht valt stedelijk ontwerp grofweg uiteen in twee domeinen. Het eerste domein houdt zich bezig met functionele en visuele kwaliteit, met (distributie van/uitstrooiing van) gebouwen en de plekken daartussen. Het tweede domein houdt zich bezig met het creëren van verschillende sociale activiteiten en verschillende sociale kansen op deze plekken. Dit tweede domein kan gezien worden als de sociale dimensie van het stedelijk ontwerp. Hoe meer mensen de ruimte gebruiken, hoe succesvoller het ontwerp van de plek is. De sociale dimensie van stedelijk ontwerp kan ook gezien worden in de vijf basisdimensies die Kevin Lynch in zijn boek *Good City Form* benoemt: vitaliteit, gevoel, controle, geschiktheid en toegankelijkheid (vitality, sense, control, fit, and access). Deze basisdimensies zijn allemaal nodig voor het succes van een publieke ruimte. Al deze dimensies zijn gerelateerd aan behoeften en ambities van de samenleving.

Twee stromingen

In de loop der tijd is 'ruimte' geconceptualiseerd in twee hoofdstromingen: essentialistische conceptualisatie – de ruimte als een container, onafhankelijk van de objecten (mensen in de ruimte); en non-essentialistische conceptualisatie – de ruimte bestaat door de interrelaties van objecten (sociale relaties). Het eerste concept gaat uit van de onafhankelijke causale macht van de ruimte, terwijl het tweede concept ruimte ziet als een sociaal construct dat een werkelijk effect heeft op het dagelijks leven van mensen.

Velen geloven (net als Dear en Wolch, 1989) dat de stedelijke omgeving van grote invloed is op de activiteiten patronen van mensen en hun sociale leven in die ruimte.

Jan Gehl (1996) verklaart hoe het ontwerp van de stedelijke omgeving gedrag beïnvloedt. Hij beargumenteert dat het ontwerp van een plek invloed heeft op het aantal mensen dat die plek gebruikt en op het soort en de duur van activiteiten die men daar beoefent.

Ford (2000) stelt dat schrijvers zoals Jane Jacobs en William H. Whyte geloven "dat Goede straten, trottoirs, parken en andere openbare ruimtes het beste in de menselijke natuur naar boven brengen en voorzien in de fundamenteën voor een geciviliseerde en beschaafde/fatsoenlijke samenleving. Alles komt goed als we het ontwerp maar goed krijgen."

Lawson (2001) stelt dat mensen die collectief leven op een bepaalde plek, geneigd zijn om regels te definiëren ten aanzien van het gebruik van die plek. Deze regels geven zowel de cultuur en tradities als de behoeftes van die samenleving weer. Lawson verheldert dit punt door te suggereren dat het vormen van een rij een bewijs is van conventioneel gedrag dat zijn oorsprong vindt in verschillende signalen in de ontworpen omgeving.

Als er bijvoorbeeld touwen worden gebruikt als begrenzing in een bepaalde publieke ruimte geeft dat het signaal dat de gebruikers van die ruimte zich op een bepaalde manier moeten gedragen (ze moeten in de rij staan) om te bereiken wat ze willen (naar het theater). In dit opzicht zijn de bebouwde omgeving en de gebruikers ervan meer dan alleen met elkaar verbonden: ze zijn van invloed op elkaar en worden beïnvloed door elkaar. Mensen formaliseren ruimte in lijn met hun cultuur, waarden, behoeftes en ambities. Tegelijkertijd beïnvloedt de ruimtelijke organisatie hun gedrag.

*Goede openbare ruimtes brengen het
beste in de menselijke natuur naar
boven*

2. Gender en stedelijk ontwerp

Stedelijk ontwerp gaat dus met name over het creëren van betere plekken voor mensen – het vestigen/leggen van een wederzijdse relatie tussen de ruimte en de gebruiker (de samenleving). Vanuit gender perspectief wordt de samenleving logischerwijs onderverdeeld in twee hoofdcategorieën: mannen en vrouwen. Aangezien ruimtelijk ontwerp succesvol is als het voldoet aan de behoeftes van de gehele samenleving, en aangezien vrouwen een groot aandeel hebben in de samenleving, leidt dit automatisch tot de vraag:

“voldoet de ruimtelijke omgeving aan de waarden en behoeftes van vrouwen?”

De relatie tussen gender en planning werd voor het eerst gelegd in de jaren '70. Gedurende de tweede feministische golf werd er onderzoek gedaan naar vrouwen en de stedelijke omgeving. Sinds de jaren '80 is er een gender discours ontstaan binnen theorieën en debatten. De inzet van vrouwenbeweging leidde ertoe dat gender issues onderdeel werden van het planningsproces, op academisch én professioneel niveau. Veel thema's, zoals planning met en voor vrouwen, gender planning en vrouwelijke planningsbehoeften begonnen aandacht te krijgen.

“Municipal housekeeping”

Er waren overigens al veel eerder zorgen van vrouwen over de stad en het stedelijke leven. Na de Amerikaanse Burgeroorlog en de wederopbouw hadden Amerikaanse vrouwen, die eeuwenlang leden onder sociale marginalisatie, het moeilijk de wereld te overtuigen dat ze meer waren dan huismussen wiens hoofdverantwoordelijkheid het dienen van huis en kinderen was. Zo ontstond de 'Women's Club Movement', een van de eerste vrouwenbewegingen in Amerika, met als doel de vrouwelijke levenssfeer uit te breiden naar buitenshuis, in de samenleving.

De ideologie van 'municipal housekeeping' kwam rond dezelfde periode op en stoelde op de aanname dat het huis van een vrouw groter was dan vier muren, dat haar huis de stad was en dat het dus ook haar verantwoordelijkheid was de stad schoon en veilig te houden. Dit concept zorgde voor de bewustwording van de nieuwe rol van vrouwen in het openbare leven, de uitbreiding van hun verantwoordelijkheden naar de stad en het opvatten van de stad als een plek die ze kunnen vormen.

3. Vrouwen ervaren de stad anders

Als we de vraag “Voldoet de ruimtelijke omgeving aan de behoeftes en waarden van vrouwen?” willen beantwoorden, moeten we eerst onderzoeken of vrouwen inderdaad andere behoeftes en interesses hebben in de stedelijke omgeving, en of ze de stad op een andere manier ervaren dan mannen.

Feministische wetenschappers stoppen veel energie in het bewijzen dat de huidige stedelijke omgevingen niet geschikt zijn voor vrouwelijke ambities en waarden. Ze voorzien ons van een ruime voorraad aan interpretaties die deze claim ondersteunen. De basis van deze interpretaties is dat stedelijke planning altijd een mannenberoep is geweest en steden gevormd zijn door hun visie. Zoals Clara Greed en anderen stelden: vrouwen hebben een achterstandspositie in de stad omdat mannelijke planners stedelijke oplossingen hebben bedacht vanuit hun eigen perceptie van ‘logisch’ en ‘normaal’. Zij hebben dus gepland voor de behoeftes van ‘mensen zoals zij’. Daarnaast werden vrouwen niet genoemd in de verhalen over de (planning) geschiedenis.

Volgens de feministische historici is er in de geschiedschrijving een grote kloof, of zijn er ontbrekende stukken in de puzzel van de planningsgeschiedenis. Dit heeft te maken met het feit dat vrouwenkwesities nooit geadresseerd zijn. De geschiedschrijving vertelt meer het ‘hem’ (de his-story) dan het ‘haar’ verhaal (de her-story) en negeert het feit dat het bestuderen van vrouwelijke ervaringen in het verleden helpt om het verleden door vrouwenogen te zien.

Het ruimtelijke model van de 20ste eeuw was ook niet handig. Met het onderscheid tussen de ‘mannelijke steden en vrouwelijke suburbs’ (Saegert, 1980) bestendigde het de notie van gescheiden sferen waar de plek van de vrouw het huis was en de man gezien werd als de kostwinner die buitenshuis regeerde. Om de vrouwelijke participatie te vergroten in het publieke leven, vochten feministes voor de ‘opstand van de publieke vrouw’ en benadrukten ze de noodzaak van een serieuze verandering in het planningsbeleid en in de ruimtelijke structuren van de metropolen.

Stedelijke planning is altijd een mannenberoep geweest

Veranderende rol van de vrouw in de samenleving

Een van de sterkste argumenten, in mijn optiek, is de veranderende rol van de vrouw in de samenleving. In de loop van de tijd zijn vrouwen zich meer en meer gaan bewegen van de huiselijke sfeer naar de publieke sfeer. Ze zijn de stad en de stedelijke omgeving meer en op een andere manier dan voorheen gaan gebruiken. Er komen continu nieuwe manieren van het gebruik van openbare ruimte door vrouwen bij. De levenspatronen van vrouwen zijn hoe dan ook van invloed op hun behoeften en interesses in de stedelijke omgeving.

Zo vertrouwen vrouwen in het algemeen bijvoorbeeld meer op openbaar vervoer dan mannen, wat leidt tot een verhoogde waarde van het openbaar vervoer voor hen.

Veel vrouwen die meerdere rollen vervullen (moeder, werknemer, kostwinner) ondervinden beperkingen in tijd en ruimte om al deze rollen te vervullen. Ze proberen daarom hun leven strategisch in te richten om deze beperkingen te overwinnen door bijvoorbeeld hun keuzes over werk, dagopvang en woonruimte samenhangend te maken. Bijvoorbeeld: een werkende moeder die geen auto tot haar beschikking heeft, probeert haar werk en dagopvang in de buurt van de busroute te regelen om haar toegang tot het openbaar vervoer te vergemakkelijken.

Feministische wetenschappers brachten ook een andere interessante notie onder de aandacht voor wat betreft het vrouwelijke perspectief op stedelijkheid, te weten: “vrouwen delen wel dezelfde ruimte, maar niet dezelfde ervaring”. Er is een grote diversiteit tussen vrouwen, bepaald door verschillende factoren zoals leeftijd, klasse, geloof, cultuur en etniciteit. Daarom is het van belang de samenhang tussen de natuur van en de relatie met deze factoren te begrijpen en de manier waarop deze het leven van vrouwen in steden beïnvloedt.

Vrouwen vertrouwen het openbaar vervoer meer dan mannen

Conclusie

De feministische visie op de stedelijke omgeving helpt bij het bereiken van een versterkt gevoel voor de soort stedelijke plekken die passen bij het leven van vrouwen. Een van de benaderingen die hierbij helpt is om de sociale aspecten en de ruimtelijke aspecten van de stad die verbonden zijn met het leven van vrouwen te analyseren. Om te kunnen begrijpen hoe een bepaalde groep vrouwen de stad gebruikt, moeten we de aspecten die van invloed zijn op hun sociale en ruimtelijke leven onderzoeken. Zoals sociale verwachtingen en gender relaties enerzijds, en het huidige stedelijk beleid en de organisatie van ruimte anderzijds. Tenslotte is dit misschien het moment om onze manier van denken te veranderen en moeten we beter ons best doen om de gendervisie volwaardig onderdeel te laten zijn in het planningsbeleid. Mannen en vrouwen gebruiken de stad beide en ze hebben beide het recht om zich comfortabel en tevreden te voelen in hun eigen stad.

4. Jongeren in de openbare ruimte

Jongeren zijn een vergeten groep in de openbare ruimte (Malone, 1999 en White 2001) en tegelijkertijd een groep met heel specifieke wensen. In het gemeentelijk beleid en bij stedenbouwkundigen en ontwerpers worden zij niet als een aparte groep gezien. Laat staan dat gemeentes rekening houden met het feit dat jongens en meisjes andere wensen en een andersoortige beleving hebben van de openbare ruimte.

Een groep met hele specifieke gebruiken en wensen zijn de jongeren. Deze groep 12 tot 16-jarigen bevindt zich in een lastige leeftijdsfase, omdat zij tussen kind en volwassene inzitten. Door hun ouders en de maatschappij worden ze gezien als kinderen, maar zelf voelen ze zich (en gedragen ze zich) ouder (Hendry et al., 1998).

Straten, pleinen en parken zijn voor jongeren dé plek om sociale vaardigheden en activiteiten te ontplooien, omdat er geen controle is van ouders en het geen geld kost (White, 2001). Deze ontplooiing past niet altijd binnen de strikte normen en waarden die de maatschappij heeft rondom openbare ruimten.

Rondhangen in groepjes, skateboarden, of gewoon mensen observeren horen daar echter niet bij (Malone, 2002, p. 162). Vandaar dat volwassenen vaak overlast of zelfs angst ervaren vanwege de jongeren. In de media komen jongeren vooral negatief naar voren en gemeentes creëren steeds vaker regels ten aanzien van jongeren binnen het publieke domein; een samenscholingsverbod, het instellen van een avondklok en een verbod voor skaters zijn daar voorbeelden van (Centrum voor Criminaliteitspreventie en veiligheid, 2008).

Eubank Owens (1999) stelt dat jongeren soms als bedreiging voor de veiligheid van anderen worden gezien en dat ze daarom door middel van ontwerp uit de openbare ruimte worden geweerd.

De ontplooiing van jongeren past niet altijd binnen de strikte normen en waarden van de openbare ruimte

Jongeren hebben voorzieningen nodig die bij hun leeftijd passen

Het doen van activiteiten in de buitenruimte is belangrijk voor de ontwikkeling van jongeren tot volwassenen. Activiteiten in de openbare ruimte dragen bij aan het ontdekken van dingen, het leggen van sociale contacten en het creëren van een eigen identiteit en zelfstandigheid (Abbott-Chapman & Robertson, 2009).

Qua denkvermogen bevinden jongeren zich tussen volwassenen en kinderen in en hebben dus ook hele specifieke wensen, maar in gemeentelijk beleid en bij de vormgeving van openbare ruimtes worden zij niet altijd als aparte groep gezien (White, 2001). Ze worden óf als kinderen óf als volwassenen gezien, waardoor het niet nodig lijkt ook aan deze groep te denken als specifieke gebruiker. Jongeren hebben voorzieningen nodig die bij hun levensfase passen. Een speeltuin met een wipkip en een schommel of een voetbalveldje zijn niet voldoende. Als gemeentes of ontwerpers ook aan deze groep zouden denken bij de (her)inrichting, bijvoorbeeld door ze te laten meedenken op bewonersavonden, dan zouden openbare ruimtes ook door jongeren optimaal gebruikt kunnen worden.

Daarnaast is het de vraag of gemeentes rekening houden met het feit dat meisjes en jongens andere wensen hebben en ruimtes anders gebruiken en beleven.

Laat jongeren ook meedenken bij bewonersavonden

Vormgeving en de aanwezigheid van voorzieningen in de openbare ruimte spelen een belangrijke rol bij gebruik en beleving en worden in grote lijnen ook door de gemeente bepaald. Soms is er kritiek op de vormgeving, omdat niet met alle gebruikersgroepen rekening wordt gehouden, waardoor de ruimte niet optimaal gebruikt kan worden door iedereen (White, 2001).

Ontwerpen voor jongeren is niet makkelijk.

Hall et al. (1999) stellen, dat het erg lastig is aan hun wensen te voldoen, omdat ze snel van mening veranderen en een nieuwe ruimte na een aantal maanden vaak weer wordt ingeruild voor de vertrouwde afspreekplekken. Daarnaast kan het zo zijn dat goedbedoelde voorzieningen voor jongeren in werkelijkheid heel anders beleefd worden. Zoals bijvoorbeeld een skatebaan en een voetbalkooi, die door meisjes nauwelijks worden gebruikt, omdat ze 'liever geen actieve dingen doen' (Goedseels et al., 2002). Het beleid ten aanzien van de inrichting van openbare ruimtes komt, kortom, niet altijd overeen met de beleving van meisjes.

5. Vrouwen en meiden laatst

De aandacht van bestuurders, politici en beleidsmakers gaat vooral uit naar jongensactiviteiten in de openbare ruimte. Het zijn de jongens die veelal zorgen voor overlast op straat en daardoor krijgen zij veel meer aandacht dan meiden. Bij de inrichting van en activiteiten in de openbare ruimte lijkt het jongerenwerk vooral op jongenswerk. Bij de inrichting van jongeren (sport-)ontmoetingsplekken staan de sportactiviteiten van jongens centraal (trapveldjes, voetbalkooien, skatevoorzieningen enz.) en meiden zijn vaak ‘veroordeeld’ tot het toekijken, loungen e.d.

Dit betekent ook dat de financiële middelen voor jongeren vaak ten goede komen aan (probleem)jongens. En waar de overheid zich lijkt terug te trekken uit het publieke domein vullen particuliere initiatieven als de Cruijff- en Krajicek Foundation het in maar ja, opnieuw vooral voor jongens.

In een studie van Duzenli et al. (2010) kwam naar voren dat meisjes tussen de 12 en 18 jaar hun gedrag in de buitenruimte definiëren als kalm, actief en netjes, terwijl jongens zichzelf sportief, sociaal en cool vinden. Jongens beleven en gebruiken de openbare ruimte heel anders dan het andere geslacht. Meisjes kunnen een voetbalveldje of skatebaan zien als iets ‘jongensachtigs’ en daar geen gebruik van willen maken. Terwijl jongens schommels vaak kinderachtig vinden en meisjes hier juist gebruik van willen maken. De meeste onderzoeken op het gebied van geslacht en het gebruik van de openbare ruimte concluderen dat jongens meer gebruik maken van het publieke domein dan meisjes. De verhouding jongens/meisjes schommelt in deze onderzoeken van 85:15 (Karsten, 2003) tot 66:34 (NDO, 1984).

Dat betekent dat er minstens dubbel zoveel jongens in een ruimte aanwezig zijn dan meisjes. Ook stelt Karsten, dat hoe ouder de kinderen worden des te groter de onevenwichtigheid wordt.

“

“Omdat jongens in de meerderheid zijn, langer op het terrein blijven, en meer plaats innemen voor hun spel, maken zij een speelplein makkelijker tot hun thuis, terwijl de meisjes er vaker een minderheidsgroep blijven: ze spelen er minder frequent, minder lang, zijn er minder zichtbaar aanwezig, spelen in kleinere groepjes”

(Karsten, 2003 en Van Gils et al., 2009, p. 43).

”

Andere redenen dat meisjes minder gebruik maken van de openbare ruimte zijn onder andere dat ze een lager zelfbeeld hebben, zich vaker onveilig voelen en de aanwezigheid van jonge mannen niet altijd waarderen (James, 1995).

Furlong en Cartmel stellen dat jongere vrouwen en meisjes minder vrije tijd over houden dan jongens, omdat ze meer tijd doorbrengen met hulp in de huishouding en liever activiteiten doen die zich binnenshuis afspelen. Er wordt in dit verband van een 'slaapkamercultuur' bij meisjes gesproken (Goedseels, Vetenburg et al., 2000). Dit leidt ertoe dat meiden uiteindelijk minder tijd in de openbare ruimte doorbrengen. Daarnaast moeten meiden vaak ook eerder thuis zijn dan jongens (Furlong & Cartmel, 1997).

De vraag is ook of speelplekken wel voldoende op meisjes zijn afgestemd. De meeste onderzoeken concluderen dus dat jongens meer gebruik maken van de openbare ruimte. De non-profitorganisatie 'Project for Public Spaces' stelt dat de aanwezigheid van vrouwen in de openbare ruimte de belangrijkste graadmeter is voor de kwaliteit, omdat vrouwen pas gebruik maken van een ruimte als deze veilig en comfortabel genoeg is (Project for Public Spaces, 2010).

Voogd en Engbersen (2005) vergelijken meisjes met otters. De otter wordt gezien als de ultieme indicator voor kwalitatief goed rivierwater en zo zijn meisjes de ultieme indicator voor een kwalitatief goede openbare ruimte, omdat ze pas buitenspelen als een ruimte veilig en uitnodigend is.

Iedere cultuur beleeft de stedelijke voorzieningen op zijn eigen manier. Dat heeft voor een deel te maken met de culturele achtergrond van mensen en voorkeuren die hiermee samengaan. Ook ten aanzien van openbare ruimtes hebben verschillende groepen verschillende gebruiksvoorkeuren en beleven de verschillende groepen de open ruimte ieder op hun eigen manier (Morris, 2003). Ondanks al deze culturele verschillen is de openbare ruimte wel dé plek voor sociale interactie tussen de groepen. Maar om die verschillende groepen aan te trekken moet een ruimte wel aantrekkelijk zijn voor meerdere culturen en voorkeuren. In het Grote Groenonderzoek 2008 van de Gemeente Amsterdam wordt geconcludeerd, dat niet-Westerse allochtonen meer gebruik maken van het groen in de woonomgeving (58%), dan autochtonen (42%) en Westerse allochtonen (44%) (Gemeente Amsterdam 2010, p.24).

Verschillende culturen gebruiken de openbare ruimte dus op hun eigen manier. Niet verwonderlijk dus dat er zo weinig meiden gebruik maken van speel-, sport- en ontmoetingsplekken ("jongeren doen mee, ook de moeilijk bereikbare", FORUM, instituut voor multiculturele ontwikkeling). Vrouwen en meiden delen wel de openbare ruimte met mannen en jongens, maar hebben niet dezelfde beleving!

6. ‘Dynamisch kletsen’ en vooral niet voetballen!

Een activiteitenaanbod dat aansluit bij wat meiden leuk en boeiend vinden, zorgt voor binding en geeft impulsen aan individuele interesses (sport, bewegen, gezondheid) en vaardigheden (fysiek en sociaal).

Voor allochtone meiden worden van huis uit niet of maar matig gestimuleerd in het gebruik van voorzieningen in de openbare ruimte. Dus nodig en daag ze uit tot bewegen en ontmoeten.

De vier basisvoorwaarden voor een ontmoetingsplek die aan de wensen van meisjes voldoen zijn (Kalle, 2011):

1. *Aanwezigheid van anderen*
2. *Dynamisch kletsen*
3. *Verlichting, beheer en onderhoud*
4. *Meerdere ontmoetingsplekken*

1. Aanwezigheid van anderen

De ‘gedeelde’ ruimte is voor meisjes heel belangrijk. De idee is, dat ruimtes gebruikt moeten kunnen worden door iedereen. Dit bevordert sociaal gedrag en ontmoetingen.

Meisjes vinden het gezelliger en vooral veiliger als er kinderen, vrouwelijke volwassenen en voetballende jongens aanwezig zijn. De meeste (tiener)meiden vinden het prettig om te kletsen en tegelijkertijd actieve dingen te doen. Bijvoorbeeld schommelen, duikelen, balanceren, balspelen, behendigheidsspelletjes enz. Op de meeste jongerenontmoetingsplekken zijn dit soort activiteiten niet uitvoerbaar. Voor de groep allochtone meisjes is zo’n inter-generatieel activiteitenaanbod uiterst aantrekkelijk; juist zij worden nogal eens gestimuleerd met kleinere broertjes of zusjes naar buiten te gaan. Juist dit aspect vergroot de kansen op sociale integratie en een actievere leefstijl (Verwey-Jonker Instituut, nota “Mijn vrienden ken ik van de straat”). Ook blijkt dat wanneer er speciaal voor meiden activiteiten mogelijk zijn, ze wel komen, zelfs al sporten ze dan samen met jongens. Uit diverse onderzoeken blijkt dat er wel degelijk een grote ‘verborgen’ sportwens leeft en zeker ook bij meiden van allochtone afkomst (o.a. M. Hoogendam e.a., Amsterdamse Sportraad 2007). Voor gemeenten is zo’n multifunctioneel ruimtegebruik eveneens aantrekkelijk.

2. Dynamisch kletsen

De sociale factor (integratie en ontmoeting) vinden meisjes belangrijker dan jongens (sport en competentie). Tienermeiden komen vooral naar een plek voor de ontmoeting waarbij tegelijkertijd een activiteit gedaan kan worden; met andere woorden ‘dynamisch kletsen’ (skeeleren, hockeyen, klimmen, duikelen, balanceer- & behendighedsactiviteiten enz.). Voor (tiener)meisjes is de diversiteit aan zowel actieve alsook passief bezigheden belangrijk.

3. Verlichting, beheer en onderhoud

Uit onderzoek (Kalle, 2011) komt naar voren dat veel meisjes het vervelend vinden dat de ontmoetingsplekken in de wijk slecht verlicht zijn. Zij voelen zich hierdoor onveilig of kunnen als het donker is niet meer afspreken op die plek. Vaak blijken gemeentes deze plekken bewust slecht te verlichten, omdat kinderen thuis horen te zijn als het donker is. De wat oudere meisjes geven echter aan, dat ze ook wel eens 's avonds willen afspreken en sommige plekken worden door hen als doorgaande route gebruikt. Tegelijkertijd kunnen goed verlichte plekken er voor zorgen dat er minder wordt kapot gemaakt (Painter & Farrington, 1999).

Voorals meisjes hechten veel belang aan schoon en heel! Beheer en onderhoud zijn van grote invloed op hun gebruik en beleving. Sommigen voelen zich daardoor onveiliger, wat ertoe kan leiden dat ze minder gebruik maken van een plek. Tegelijkertijd vinden meisjes de aanwezigheid van groen heel belangrijk.

4. Meerdere ontmoetingsplekken

Meisjes vinden het belangrijk dat er meerdere ontmoetingsplekken zijn en dan vooral niet aan de rand van de stad, dorp of wijk. Het komt heel vaak voor dat gemeentes skate- en sportvoorzieningen aanleggen aan de rand van de een buurt of wijk (vanwege overlast of protest van omwonenden). Zowel jongens als meisjes willen niet weggestopt worden, maar vooral zien én gezien worden. Niet voor niets dat winkelcentra en toegangswegen zo in trek zijn als 'hang'plek bij jongeren.

Conclusie

Een activiteiten aanbod dat aansluit bij wat meiden leuk en boeiend vinden, zorgt voor binding en geeft impulsen aan individuele interesses (sport, bewegen, gezondheid) en vaardigheden (fysiek en sociaal).

Voorals allochtone meiden worden van huis uit niet, of maar matig, gestimuleerd in het gebruik van voorzieningen in de openbare ruimte (vaak alleen dan als 'oppas' voor kleinere broertjes of zusjes). Dus nodig en daag ze uit tot bewegen en ontmoeten. Juist bij deze groep zien we veel overgewicht en een geringe deelname aan georganiseerde sport (Pannen, S.H., "Wat beweegt allochtone meisjes?", Universiteit Utrecht). Want meiden weten maar al te goed wat ze graag willen; alleen je moet het ze wel vragen!

7. Girlzzz Exclusive Place

Vaak hoort men de klacht: “ze zijn moeilijk bereikbaar”. Maar zijn zogenaamde moeilijk te bereiken groepen ook ècht moeilijk bereikbaar? Of zijn de gemeentelijke instellingen en professionals niet of onvoldoende toegankelijk voor jongeren en in het bijzonder meiden? Er gaan steeds meer stemmen op om de oorzaak niet uitsluitend bij de doelgroep te leggen, maar vooral bij de aanbodkant. “De deelname van kinderen en jongeren aan maatschappelijke activiteiten moet al op jonge leeftijd worden gestimuleerd. Hierdoor is de kans groter dat ze later, als volwassene, volwaardig meedraaien in de samenleving”, aldus minister Rouvoet (Jeugd en Gezin) in 2007.

Een duidelijke oproep aan de lokale overheid om ook kinderen en jongeren, en in ons geval specifiek (tiener)meiden, te betrekken bij ontwerp en inrichting van de openbare ruimte. Forum (Instituut voor multiculturele ontwikkeling) biedt een uitstekende handreiking aan gemeenten en welzijnsinstellingen hoe jongeren, en meer specifiek meiden, te bereiken, te weten:

- Ga outreachend te werk. Niet alleen de straat opgaan, maar ook via ouders en vriendinnen ze op te zoeken, gebruik te maken van social media enz.
- Verken de vraag van meiden.
- Benut de kracht van de groep. Dezelfde aspecten die bij negatief, overlastgevend gedrag tot negatieve resultaten leiden, kunnen ook in positieve, constructieve richting worden benut.
- Hanteer een open en transparant traject. Communiceer duidelijk en voorkom te veel waarschuwingen, moraliserende- en veroordelende uitspraken.
- Focussen op vraag-gestuurd beleid.
- Werk met roots-gerelateerde projecten.

“Het is onvermijdelijk dat in contact met andere culturen mensen de eigen cultuur als uitgangspunt nemen, alleen al om de simpele reden dat ze meestal niet over andere maatstaven beschikken. Wanneer sommige aspecten van andere culturen in zulke situaties als negatief worden beoordeeld – zonder rekening te houden met de context waarin en de omstandigheden waaronder deze zijn ontstaan – is er sprake van ethnocentrisme. Ethnocentrisme is universeel en ligt aan de basis van het proces van sociale categorisering via welke mensen hun sociale omgeving in termen van ‘wij-’ en ‘zij-’ groepen indelen. Met andere woorden, ethnocentrisme is menseigen en is tot op zekere hoogte onvermijdelijk”.

Prof. W. Shadid, hoogleraar interculturele communicatie Tilburg University.

Kortom, geef (tiener)meiden een eigen ‘girlzzz exclusive place’!

8. Motorikpark

Goede Speelprojecten lanceert, exclusief voor Nederland en België, een uniek, internationaal erkend concept: het Motorikpark, een generatieoverschrijdend activiteiten aanbod. Door het speelse karakter met een attractief spel-element, de duurzame en natuurlijke materialen en het gebruik door jong en oud oefent het Motorikpark een grote aantrekkingskracht uit op (tiener)meiden.

Motorikpark is ontwikkeld door de Oostenrijkse sportwetenschapper Dr. Roland Werthner en heeft de prestigieuze Duitse Speelruimteprijs in de wacht gesleept. Het Motorikpark wordt in het buitenland veelvuldig gebruikt voor het bewegingsonderwijs.

Motorikpark onderscheidt zich van de bekende (standaard) sportpleinen, fitnessparkoersen en sportontmoetingsplekken door een veelheid aan bewegingsfuncties op verschillende niveaus. Het stimuleert de ontwikkeling van motorische functies en bevordert het coördinatie- en uithoudingsvermogen. Dit concept biedt optimale condities voor zowel vormende, sociaal-integratieve, economische en alsook gezondheidsaspecten (naar Van den Heuvel, 2004).

Het plaatsen van een Motorikpark in de woonomgeving stimuleert inter-generatiele ontmoeting en heeft vele voordelen op het gebied van multifunctioneel ruimtegebruik. Bij elk ontwerp van een speel-, sport- en ontmoetingsplek dient het uitgangspunt te zijn: nodigt en daagt het ontwerp ook (tiener)meiden uit?

En stimuleert het “mengen” door een zo divers mogelijk samengesteld activiteiten-programma? Voldoet het aan hun wensen? Zo ja, betrek ze dan optimaal bij de keuze van locatie, ontwerp, inrichting en beheer!

Dit concept doorbreekt niet alleen bestaande clichés over emancipatie van vrouwen en meiden, het laat tegelijkertijd zien dat vrouwen en meiden (allochtoon en autochtoon) het economisch en cultureel kapitaal van een stad zijn: sociaal kapitaal leidt tot integratie! De mogelijkheid tot dynamisch spel, behendigheid, balanceren, competitie zijn eindeloos, redenen waarom er in Duitsland en Oostenrijk inmiddels een groot aantal Motorikparken in gebruik zijn (Berlijn, Keulen, Bonn, München, Kufstein enz.).

Niet in de laatste plaats bij scholen ten behoeve van het bewegingsonderwijs en het zgn. ‘vrije bewegingsspel’ (<http://1.troisdorf.de/troisdorf/pressemitteilungen/2010/2010-185.htm>).

Literatuur

In de kaders 1, 2 en 3 is met uitdrukkelijke toestemming van de redactie gebruik gemaakt van een publicatie in AGORA magazine voor sociaalruimtelijke vraagstukken, 201 – nr. 1
www.agora-magazine.nl

Mukarram Abbas (mabbas@vub.ac.be) is architecte en promovendus bij de Vrije Universiteit Brussel, Centre for Urban Research COSMOPOLIS - City, Culture & Society

In de kaders 4, 5 en 6 is met toestemming gebruik gemaakt van de thesis Masteropleiding Stadsgeografie Universiteit Utrecht, januari 2011 – inclusief literatuur.

Lita Kalle – 2011. “Wat heb ik aan een voetbalveld?! Ik ben een meisje!”.

FORUM, Instituut voor Multiculturele Ontwikkeling “Een handreiking voor jongeren en meidenwerkers”.

Gemeente Amsterdam (2008). Buitenruimte voor de jeugd 2008-2010.

Karsten, L., E. Kuiper en H. Ruebsaet (2001). Van de straat? De relatie jeugd en openbare ruimte verkend. Assen: Koninklijke Van Gorcum & Comp.

Malone, K. (2002). Street life: “Youth, culture and competing uses of public space, environment and Urbanization”.

Sport Knowhow XL, “Bewegen baat het brein”, At van Steijn – 2011.
www.sportknowhoxl.nl/OpenPodium/6222

Over Goede Speelprojecten

Goede Speelprojecten is een enthousiast en dynamisch bedrijf met een heel eigen visie op spelen. Niet alleen kinderen staan centraal, maar alle gebruikers van de openbare ruimte.

Naast het brede assortiment speeltoestellen voor basisschoolkinderen werken wij continu aan nieuwe productontwikkelingen voor een bredere doelgroep. Zowel tieners zijn belangrijk, alsook de volwassen begeleiders van jonge kinderen.

De productlijnen zijn aanvullend qua uitstraling, materiaalgebruik en doelgroep. Naast standaard producten leveren wij maatwerk.

Voor specifieke (landschappelijke) ontwerpvragestukken werken wij veelal samen met "Studio Jan Ooms voor Advies en Ontwerp Spelen".

Contactgegevens

Goede Speelprojecten
Kraaivenstraat 23-12
5048 AB Tilburg

Tel.: 013-455 1605
Fax: 013-455 6872

E-mail: goede@speelprojecten.nl
Internet: www.speelprojecten.nl

Deze whitepaper wordt uitgegeven door

Acquire / crossmediale uitgevers
publishing